

MICHAELA VAŽANOVÁ

PRISAĤANIE V PREŠPORKU

MARENČIN PT

*Za možnosť písať ďakujem svojej trpezlivej rodine.
Za chuť a silu dopísať tento príbeh ďakujem trom skvelým
kamarátkam a zároveň prvým čitateľkám a kritičkám.
A za úprimné rady a cenné pripomienky ďakujem mojej milej pani
učiteľke slovenčiny.*

MICHAELA VAŽANOVÁ

SPRISAHANIE
V PREŠPORKU

MARENČIN PT

© Michaela Važanová, 2017
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2017
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media, 2017
Design © Katarína Marenčinová, 2017
Jazyková úprava Sylvia Sachs
638. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-8114-885-9 (viaz.)
ISBN 978-80-8114-886-6 (ePDF)
ISBN 978-80-8114-887-3 (ePub)

Návšteva

Písal sa rok 1739. Hrôzy vojen sa strácali v zabudnutí a Uhorsko opäť naberalo dych. Spustošená a opustená krajina sa pomaly vzťahala. Ľudia už zabudli na besnenie a ukrutnosti Turkov. Pomaly bledli spomienky na kurucké povstania a mocenské boje. Aj morová epidémia bola s Božou pomocou zažehnaná a mestá a dediny sa konečne zaľudňovali. Pribúdali meštiacke domy i šľachtické kaštiele. Obchodu sa darilo, vznikali prvé manufaktúry.

Na brehu rieky Dunaj sa na mohutnom brale pýšil starobylý hrad. Prostý ľud ho vďaka štyrom vežiam prirovnával k obrátenému stolcu. Jedna z veží ukrývala dobre strážené korunovačné insígnie. Nádherné kráľovské komnaty, hradná kaplnka i záhrady, to všetko ponúkalo toto sídlo kráľov, hoci v ňom kráľ trvalo ne-sídlil. Uhorský kráľ Karol III. z rodu Habsburgovcov žil vo Viedni, rovnako ako väčšina jeho predchodcov. Ako Karol VI. už bol cisárom Svätej ríše rímskej nemeckého národa a kráľom Španielska, kým sa v korunovačnom meste Prešporoku stal uhorským kráľom.

Prešporok ležal na východ od Hradu, chránený mohutnými hradbami, spoza ktorých vyčnievali kostolné veže. Najvyššia patrila korunovačnému chrámu sv. Martina neďaleko Vydrickej brány. Mestské brány boli štyri. Troma z nich mohli prejsť vozy a kočiare, ale

štvrtú bránu museli v minulosti počas obliehania mesta čiastočne zamurovať a teraz slúžila iba chodcom.

Bol mier a mesto sa rozširovalo aj za hradby, kde rástli nové predmestia. Pribúdali šľachtické panstvá, honosné vidiecke sídla a krásne záhrady. Okolité vršky, bohato posiate vinohradmi, lemovali Prešporok zo severu a východu a dotvárali malebnosť tejto krajiny. Z juhu mesto obmývali divoké vody Dunaja.

Prešporok sa od skorého rána kúpal v slnečných lúčoch. Bolo sparno a dusno, vzduch ťažký a lenivý, ale to pracovitým mešťanom neprekážalo. Starci oddychovali v tieni, deti sa naháňali v okolí fontán.

V chladnom tieni Vydrickej brány postávalo zopár vojakov a žartovalo o prepítej noci. Boli takí zabratí do rozhovoru o miestnej kráske, že nepostrehli príchod mladého muža, ktorý sklonil hlavu a popohnal nízkeho koňa. Dlhý plášť podobný kaftanu dokonalo ukrýval mocnú postavu sotva dospelého mladíka. Nízku kužeľovitú čiapku mal bohato vyzdobenú perami pripnutými zlatou sponou. Tvár mal zachmúrenú a jeho modré oči ostrážito sledovali okolie. Keď prešiel bránou a ocitol sa na námestí, zastal, aby sa rozhlíadal.

Na Prešporok mal hmlisté spomienky. Pamätal si úzke uličky a tiché zákutia, krik trhovcov či nadávky voliarov a večné dohadovanie služobníctva. Ako dieťa sa často krčieval pri panských vozoch a obdivoval krásne šatstvo bohatých majiteľov. Neraz preliezol do šľachtických záhrad a v tieni košatých jabloní sníval o budúcnosti. Vtedy sa bál, že navždy ostane len pri snoch.

Mladíkova tvár sa trocha vyjasnila. Zahnal spomienky a rezko sa pobral Dlhou ulicou, ktorá spájala Vydrickú bránu s Laurinskou. Šla z východu na západ naprieč celým mestom. Obe jej strany lemovali šľachtické paláce, meštiacke kúrie i úradné budovy. Po chví-

li odbočil na Ventúrsku, ktorá bola tichšia a šľachticmi obľúbená. Mali tu sídlo grófi Zichy, Ilésházi, Erdődy či mešťanosta Pongrác. Mladík zastal pred palácom grófa Balassu. Na prvý pohľad to bolo nenápadné dvojposchodové sídlo – ako každé iné. Za mohutnou drevenou bránou s ozdobným kovaním ho vítali dve antické bohyne v životnej veľkosti z bieleho mramoru. Krásna Aténa so sovou na pleci tam stála hrdo v plnej zbroji rovno oproti okrídlenej Niké, ktorá akoby mu podávala vavrínový veniec. Za priechodom sa črtalo malebné nádvorie, ale sluha ho voviedol do paláca. Chladným schodiskom vyšiel na prvé poschodie a tam čakal, kým ho prijme pán domu.

– Gróf Ľudovít Király, – oznámil komorník a uviedol mladíka do pracovne grófa Balassu.

Gabriel Balassa, radca Uhorskej komory, bol vysoký, chudý uhorský šľachtic s prísny výrazom v tvári, ktorý dotvárali jeho malé úzke oči, zastreihnuté fúzy a ostrá brada. Málo vlnité vlasy začesané dozadu mu voľne padali na tmavomodrý dolomán, starostlivo pozapínaný slučkami a gombíkmi až ku krku. V páse bol stiahnutý opaskom z hodvábnych šnúr. Dolu sa rozširoval až ku kolenám a kryl úzke nohavice zastrčené do vysokých čižiem. Balassa sedel za písacím stolom, ktorý bol rovno oproti dverám. Za ním visel obraz panovníka v životnej veľkosti. Naľavo od neho bolo okno a napravo sekretár. Po bokoch miestnosti boli knižnice plné kníh.

Mladý muž sa úctivo uklonil a podal grófovi zapečatené listiny.

– Žiaľ, nesiem vám smutné správy, pán gróf.

Grófova strohá tvár sa nijako nezmenila. Vzal od mladíka papiere, rozlomil pečať, chvíľu v listoch preberal a potom začal čítať.

Kým čítal, mladíkovi sa spotili dlane. Od tohto človeka teraz závisel jeho osud. Už nikdy sa nechcel vrátiť späť medzi chudobu.

– Mikuláš Balassa teda skonol, – sucho konštatoval gróf, len čo dočítal. – Boli ste pri ňom?

– Do poslednej chvíle! – vyhrkol mladík horlivo. – Zatláčil som mu oči.

Gróf prikývol. – Píše mi o vás, – prenikavé oči skúmali mladíka. – Môj otec do vás vkladal veľké nádeje. Dúfam, že ho nesklamete.

– Som pripravený na všetko! – nedočkavosť kričala z jeho hlasu.

– Uvidíme, – zašomral Balassa. – Ešte nenastal ten správny čas, – na chvíľku sa odmlčal a očami znova prebehol listiny, – odhaliť vašu pravú totožnosť. Dúfam, že ste trezlivý. Musíme byť opatrní. Veľmi opatrní. Bude najlepšie, ak naďalej ostanete inkognito, – gróf sa prvý raz pousmial. – Otec mal vždy svojský zmysel pre humor. Ľudovít Király je vlastne celkom príhodné meno, – jeho tvár opäť zväžnela. – Bývať budete u mňa. Nechám vám pripraviť izby. Čaká nás ešte veľa práce. Mikuláš Balassa vám poskytol základy, ale iba ja vás dostanem ďalej. Očakávam absolútnu poslušnosť. A neznášam klamstvo. Pochopili ste všetko?

Mladík prikývol.

– Uvediem vás do spoločnosti a zoznámim, s kým treba. Spoznáte ľudí a oni spoznajú vás.

– Ste ku mne veľmi láskavý, – mladík sa úctivo uklonil.

– Veľmi dobre, páčite sa mi! – Balassa spokojne prikývol. – Keď si trocha oddýchnete, predstavím vás manželke a neteri. A ešte niečo, môjho otca už nikdy viac nespomínajte. Nepoznali ste ho a nikdy ste sa s ním ani nestretli, ako som sa s ním ja nestýkal. Ľudia, čo udržujú priateľské styky s luteránmi, povstalcami a Turkami, tu nie sú vítaní.

– Neznášam luteránov, povstalcov a Turkov! – užkrnul sa mladík.

– Tak na to by sme si mali pripíť, – gróf vybral zo skrinky fľašu vína a obom nalial.

Po Ľudovítovom odchode sa Balassa zamyslel. Vynoril sa mu obraz otca, ktorého nadovšetko miloval. Nemohol sa s ním rozlúčiť, ani ho odprevadiť na poslednej ceste. Nemohol ho držať za ruku, keď umieral. Otec ho miloval, a preto mu prikázal vzdať sa ho. Syn musel zaprieť otca i vieru, aby mohol prežiť rod. Gróf uprel nenávistný pohľad na obraz cisára Karola.

Bolo to dávno, keď Mikuláš Balassa nasledoval Františka II. Rákócziho do vyhnanstva v Poľsku a neskôr až do Osmanskej ríše na breh Marmarského mora. Keby bol prisahal vernosť cisárovi a uznal svoje omyly, mohol si zachrániť česť i majetok. Ten hrdý muž, verný svojmu presvedčeniu a túžbe vymaniť Uhorsko spod habsburskej nadvlády a dosiahnuť náboženskú slobodu, volil radšej vyhnanstvo, rovnako ako jeho veľký vzor.

V čase uzavretia Szatmárskeho mieru medzi povstalcami a panovníkom dozrieval mladý Gabriel v muža. Otcov neúspech a vyhnanstvo mu prekazili priamu cestu k rýchlej kariére. Doslova zo dňa na deň sa z neho stal chudobný, nezaujímavý šľachtic luteránskeho pôvodu, pred ktorým sa dvere rad za radom zatvárali. Len vďaka svojej šikovnosti a podpore vzdialených katolíckych príbuzných mohol doštudovať. Uzavrel sa do seba a vytýčil si životný cieľ.

Gabriel bol cieľavedomý a nadaný. Prestúpil na katolícku vieru a stal sa advokátom. V krátkom čase si urobil meno a vzbudil záujem mocných. Vedel sa rovnako dobre oháňať slovami zákona ako šablou. Netrvalo dlho a podmanil si Viedeň. Vedel byť aj šarmantný a dostať sa do tej správne priazne. Mal šťastie, že vždy našiel ochranné krídla, na ktorých vzlietol o stupienok vyššie v spoločenskom rebríčku. Časom si nik nespomenul na to, že je synom vyhnanca. Synova žiara nakoniec prebila otcov tieň. A nikto na svete by nepovedal, že ten lojálny a Viedni oddaný uhorský šľachtic nosí v srdci

jed. Rovnako nikto netušil, že to bol práve on, kto šťastnou náhodou objavil v prešporskom Podhradí malého chlapca, možného potomka slávneho rodu, a tajne ho poslal na výchovu do osmanského Rodosta k svojmu otcovi. A ten chlapec konečne vyrástol v muža. Gróf Balassa sa usmial.

– Ako sa má môj hosť? – pýtal sa neskôr sluhu.

– Mladý pán vyzerá spokojný, – odvetil muž v strednom veku.

– To je dobre, postaraj sa, aby mu nič nechýbalo. – Sluha sa úctivo uklonil. – A ešte niečo, Andrej, chcem, aby si ho strážil na každom kroku. O všetkom ma budeš informovať.

– Ako vždy, pán gróf, – sluhove bystré očka poskočili od radosti.

– Grófká sa už vrátila?

– Ešte nie. Čakáme ich každú chvíľu.

Posledná správa grófa rozladila. Prepustil sluhu a zahĺbený do myšlienok vzal do rúk listiny. Pozrel na otcov list, pietne ho podržal, ani by sa chcel rozlúčiť, a potom vybral z knižnice niekoľko kníh vo výške očí. Zatlačil na zadnú stenu tak, aby sa otvorili dvierka do tajného priestoru, v ktorom bola schovaná skrinka. Gróf ju vybral von, odomkol a nežne do nej vložil list spolu s ostatnými dokumentmi. Opäť skrinku zamkol a kľúč si dobre odložil. Vrátil ju do tajného priečinka v stene, zavrel dvierka a založil ich knihami. Jeho tajomstvá boli dobre ukryté.

Búrka

August bol toho roku nesmierne horúci a nemilosrdné slnko takmer dva týždne spaľovalo krajinu. Vysušená zem prahla po troche vody. Unavené ovce polihovali na paši a občas nespokojne zabečali. Mladý pastier sedel v tieni stromu. Šibal okolo seba vrbovým prútom a odháňal dotieravé muchy. Zadíval sa na oblohu. Slnko sadalo na obzor a bezoblačné nebo sa zatiahlo. Po prašnej ceste vedúcej do Prešporka cválal muž na sivom koni. Pastier sa naňho túžobne zadíval a zasníval sa o veľkom svete v kráľovskom meste. Po chvíli si s hrôzou uvedomil, že sa náhle zotmel. Noc bola ešte ďaleko, to len búrkové mraky obsadili nebo a zlovestne sa škerili na chlapca. Vyskočil na nohy a hnal stádo do bezpečia. Na jazdca už dávno zabudol.

Ten si mraky sprvu nevšímal. Volal sa Félix Šarkan a bol barónom z Filakova. Sedem rokov bol vo vojenskej službe a v poslednej bitke si za odvahu vyslúžil hodnosť husárskeho poručíka, ale odnieslo si to jeho rameno, ktoré sa občas bolestivo ozvalo. Mal peknú súmernú tvár s tmavohnedými očami a tenkými fúzikmi. Husté kadere tmavých vlasov nezbedne vytrčali spod kožušinou lemovanej husárskej čiapky a padali na dlhý červený dolomán. Cez ľavé plece mal prehodenú mentieku a na páse mu visela šabľa, ktorá udierala o tmavé nohavice končiace vo vysokých čižmách.

Poručík podvihol zrak k nebu a zamračil sa. Mrákava sa mu nepozdávala a do mesta mal ešte ďaleko. Mimovoľne potľapkal koňa Sivka po šiji a potom ho mocne zovrel kolenami. Mraky hustli, čierňava mocnela a zrazu sa sparný deň zmenil na prudkú prietrž mračien. Barón Félix vbehol rovno do nej. Velké kvapky mu bubnovali po čiapke a prudko narážali do chrbta. Namrzene sa poobzeral okolo seba, a keď nevidel vhodné útočisko, v duchu zahromžil. Hnal koňa ďalej v nádeji, že už čoskoro narazí na nejaké obydlie, kde zloží hlavu. No čierňava nemala konca. Naopak – dážď bol čoraz silnejší, cesta rozmočená, blatistá. Pred seba videl sotva pár krokov. Okrem úderov dažďa k nemu doľahol vzdialený hukot a zlovestne sa približoval.

Barón spomalil, keď sa zrazu rovno popred neho prevalila obrovská masa vody berúca so sebou všetko navôkol. Stočil koňa dozadu a len málo chýbalo, aby ho voda nevzala. Potok zvaný Močiarka, čo sa ešte pred hodinou sotva plazil vo svojom koryte, zrazu zmocnel v prívale dažďa a vylial sa na breh. Každým metrom naberal na sile a ničil, čo mu prišlo do cesty. Voda sa valila tak prudko, že ju nebolo možné prebrodiť. Barón len horko-ťažko udržal na uzde Sivka a ešte opatrnejšie postupoval popri rozvodnenom potoku.

Neďaleko odtiaľ zastihla potopa panský kočiár. Rozliaty potok splašil kone, ktoré na smrť vylakané zišli z cesty a prestali poslúchať pohoniča. Chvíľu ešte bežali klusom po rozmočenom teréne, kým kočiár celkom nezapadol do blata. To kone vystrašilo ešte viac. Erdžali, frkali a skákali, až sa im polámali oje. Jeden z koní sa vytrhol a rozbehol sa preč. Druhý ostal uväznený v postroji a naďalej zmätene besnel. Šmýkal sa na vode, odieral o kamene, padal i vstával a snažil sa uvoľniť. Nešťastný pohonič, bielovlasý stavec, celý

mokrý a zablatený, ho márne šlahal bičom a kričal povel za povelom. Konské erdžanie a hukot vody prehlušili všetko ostatné i ženské výkriky, ktoré sa ozývali z rozkývaného koča. Vystrašený kôň sa viac nedal ovládať. Vzpieral sa, bránil a sily mu ubúdali.

V momente, keď si už pohonič myslel, že padne únavou, kôň pozbieral posledné sily a prudko sa vymrštil vpred. Trhol tak mocne, že kočiari poskočili a zaborili sa hlbšie do blata. Kožené remence držiace koňa s pleskotom povolili a on sa bezhlavo vrhol v ústrety dravému potoku. Mocný prúd ho vzal so sebou v ústrety záhube.

Vystrašená, asi tridsaťpäťročná žena, ktorá pozerala von okienkom kočiara, sa odvrátila. Pritisla sa bližšie k druhej, mladšej dievčine a snažiac sa o pokojný hlas jej odvetila na nemú otázku.

– Aj druhý kôň nám ušiel.

– Ako pôjdeme ďalej, tetuška? – vzdychlo si dievča.

– Nevie, Elenka, – pokrútila žena hlavou. – Hádaj, nebude pršať večne. Panna Mária nám isto pomôže, – pohladila dievča po hlave. – Nemali by sme radšej vystúpiť, Števkó? – zakričala von na pohoniča, keďže koč sa prestal nakláňať a ešte hlbšie sadol do blata.

– Je to tu samé blato, pani grófká! Mohli by ste spadnúť. Radšej nevychádzajte! – zhodnotil situáciu starý pán, akoby nevidel, že voda naokolo stúpa a pomaly dosahuje podvozok koča. – Čo žijem, ešte som takú búrku nezažil.

Ženy sa k sebe pritisli. Bolo im chladno. Nemilosrdný dážď šlahal cez okienka a trocha presakovalo i cez strechu. Nebesá boli stále tmavé, hukot vody silnejší a chlad protivnejší. Števkó bezradne krúžil okolo koča a pokúšal sa z blata vyslobodiť kolesá.

– Nepáči sa mi to, – priznala grófká. – Elenka, radšej vystúpme. Dážď neustáva a voda tuším stúpa, – skňatovala s obavou v hlase. – Ah, nemala som s nami

brat iba Števka. Je už slabý, sám kočiár nevytlačí, – povzdychla si. – Poď, dcérka, skryjeme sa tam pod tie dva stromy, kým to prejde, – ukázala obďaleč.

Grófka Alžbeta nazývala neter dcérou, lebo si ju vzala k sebe v troch rokoch, keď osirela. Sama bola vtedy veľmi mladá, ale po tragédii, čo zastihla jej rodinu, rýchlo dospela.

Len čo grófka otvorila dvierka, voda začala vtekať do koča.

– Bože môj! – hlesla vydesene a zbledla. – Poď, Elenka, vyskočíš prvá, ty si šikovnejšia! – rozkázala pevne, hoci ju to stálo veľa síl. Neter podišla k dverám a zmeravela.

– Ako...? Kam? – šepala vystrašene pri pohľade na valiacu sa vodu.

Starý Števko podišiel k dverám. – Podťe, slečna grófka. Zachytím vás. – Načiahol k nej trasúcu sa ruku. Sám sa ledva držal na mieste, keď mu stúpajúca voda narážala do nôh.

– Vyskoč, Elenka! Chytró! Voda stúpa! – poháňala ju grófka, ktorá sa obávala, že voda čo nevidieť vezme so sebou i zakliesnený kočiár.

– Ja... ja... nemôžem! – vzdychlo roztrasene dievča. – Chodťe prvá vy, tetuška.

– Nie, až po tebe. Ak nevyskočíš, tak ťa vysotím!

Ladové prsty dievčata sa ešte mocnejšie zapreli do dverí. Valiaca sa voda ju desila. Nevnímala nič, iba vodnú krútnavu, v ktorej sa už-už videla utopená. Vtom sa jej nohy ani zázrakom vzniesli a ona si uvedomila, že opúšťa kočiár i prekvapenú tetu.

Trvalo pár okamihov, kým pochopila, že ju niekto zovrel okolo pása, oprel o sedlo koňa a preniesol na pevný breh. Keď sa neznámy presvedčil, že dievčina stojí pevne na zemi, otočil koňa a znova vošiel do tečúcej rieky. Rovnakým spôsobom objal a preniesol na breh grófku Alžbetu. Vtom voda priniesla veľký kmeň a ten celou silou nabral koleso kočiara, ktorý sa s vrzgotom

prevrátil do rieky. Sluha Števkó pred ním uskočil v poslednej chvíli. Obe ženy zbledli.

– Hrom do toho! To je dopustenie! – ozval sa záchranca zvučným hlasom. – Ako to dávaš pozor na panie, čertisko staré? – hrešil mladý muž sluhu. – A kde máš kone?

Sluha len čosi vydesene blábotal.

– A čo tu stojíš ani kohút medzi sliepkami, hybaj niečo robiť!

Števkó začal nešťastne pobiehať okolo a lamentovať nad koňmi i kočiárom a muž podišiel k dámam. Tie sa vydesené triasli zimou a hrôzou. Dážd' im zmáčal klobúky i tenké letné plášte a v črieviciach im člapotalo.

– Pane, práve ste nám zachránili životy, – prehovorila grófka, keď odtrhla zrak od povozu. – Moja neter ani ja vám to nikdy nezabudneme. Ďakujeme vám.

– Ste láskavá, pani, ale obávam sa, že prehánate. Určite by ste boli stihli včas vyskočiť aj bez mojej malej pomoci. Prepáčte mi, ak som vás prisilno stisol, – gavaliersky sa uklonil. – A prepáčte mi tiež nezdvorilosť, že som sa stále nepredstavil. Som barón Félix Šarkan z Filakova, k vašim službám! Som poručíkom Dessewffyho husárskeho pluku, toho času, hm, povedzme na zdravotnej dovolenke, – dodal smutnejšie. – A práve putujem do Prešporka.

Staršia dáma sa vlúdne usmiala a podala mladíkovi ruku.

– Grófka Alžbeta Balassová z Prešporka. A toto je moja neter Elena Amrichová. Boli sme v Šaštíne a práve sme sa vracali domov, keď nás zastihla táto hrozná búrka.

V zmoknutej grófke Félix pobadal peknú ženu s láskavými smutnými očami, ale jeho zrak viac priťahovala jej krásna neter. Bola to štíhla tmavovlasá dievčina. Jej mokrý zovňajšok ho vôbec neodrádzal, nevedel od nej odtrhnúť pohľad. Len čo si to všimla, zapýrila sa. Nechcel ju rozrušiť, nuž rýchlo riekol:

– Mal by som ísť po pomoc, dámy. Sami váš kočiár nevytiahneme, – hodil pohľadom k rieke. – Ktovie, či

to vôbec bude možné, kým prestane pršať a rieka sa trochu neupokojí.

– Ach, ďalšie zdržanie? Už teraz meškáme! – zhrozila sa grófka. – Ale máte pravdu, pán barón. Hádám však bude lepšie, keď pôjde Števko a vy ostanete tu s nami.

– Nedbám, snáď to to trdlo zasa nepokazí, – privolil.

– Nebudte na neho taký prísny, už je starý, chudák, a myslel to dobre, – zastala sa sluhu grófka.

– Veď vás skoro nechal utopiť! – protestoval najprv barón. – Nech teda ide. Ste celé premočené, dámy, vezmite si tuto môj dolomán a mentieku. Ešte celkom nepremokli... – zložil si oba zvrchníky a ponúkol ich ženám, ktoré ho odmenili vďačnými pohľadmi.

Félix šiel opatrne ku koču. Mal ho na dosah ruky, skúsil doň zatlačiť, ale voz sa ani nepohol.

– To je robota, hrom do toho! Možno, keby som zapriahol Sivka... – šomral si pre seba a vrátil sa k ženám. – Nie je vám zima?

– Nie, nie, – pokrútili obe hlavami.

– Isto vás zdržujeme, pán barón, – nadhodila grófka Alžbeta.

– Neponáhľam sa.

– Už sme vám i tak dosť zaviazané. Pokojne choďte ďalej, samy počkáme Števka. Už sme vás toľko zdržali... – Elenka jej zovrela lakeť, lebo predstava, že by osameli, jej bola proti mysli.

– Nikdy by som neopustil nikoho v núdzi. A nieto ešte premočené ženy, – odvetil barón. – Nebojte sa, pani grófka, určite ma nezdržujete. Rád vás odprevaďm až domov, ak dovolíte.

– Bude nám potešením. Viete, môj manžel nevidí rád, keď si vyjdem sama, tak som vzala so sebou ten-toraz i neter. A vidíte, ako to dopadlo, – pokúsila sa o úsmev. – Aha, tuším už prestáva pršať.

– Máte pravdu.

– Povedzte mi, barón, v Prešporoku vás čakajú? Teda, aby ste mi rozumeli, máte, kde bývať? Lebo ak nie, rada vám pomôžem.

– Ďakujem, ste veľmi láskavá, ale všetko mám zaisťované. Mám sa hlásiť u jeho milosti krajinského sudcu, grófa Pálffyho.

– Potom je to v poriadku, ale určite na nás nezabudnite. Ak by ste niekedy niečo potrebovali, musíte ma vyhľadať.

– Vďaka vám.

Kým sa zhovárali, vrátil sa Števkovi aj s párom volov, ktorý ťahal rozhegáný voz. Neďaleko našiel statok, kde mu ponúkli pomoc.

– To je mi ale kočiar, hrom do toho! – vybuchol barón, ale potom pomohol dámam vyjsť na voz. Sám vzal do rúk opraty a viedol voly. Števkovi zveril Sivka. Pod chvíľou ukradomky pozrel na grófkku Elenku, ktorá si ho nevšímala. Sklamalo ho to.

Keby len bol tušil, ako jej búšilo srdce, keď bol tak blízko nej! Celý jeho zjav ju hypnotizoval, lenže výchova jej nedovolila prezradiť sa. Navyše sa šla od hanby prepadnúť pre svoj úbohý výzor.

Na statku ich prichýlili vo veľkej teplej izbe, ktorú vyhrieval oheň z piecky pri stene. Grófkky sa konečne mohli usušiť a zohriať. Gazda im ponúkol víno. Bolo kyslé, ale zahrialo, a gazdiná priniesla chlieb s masťou.

Keď dážď ustal, muži zo statku, spolu s barónom a Števkom, odišli obzrieť a vyslobodiť kočiar.

Chlapi sa vrátili asi o dve hodiny s kočiarom neschopným ďalšej jazdy. Kolesá boli nalomené a sedačky i tapety nasiaknuté smradľavým riečnym blatom. Félix sa vybral na najbližšie panstvo, aby od zemana požičal pre grófkky koč a kone. Nebol taký prepychový ako ten ich, ale neprekážalo im to. Keď konečne vyrazili na cestu, bol už večer. Félix im klusal po boku.

Ako hrdo sa niesol na Sivkovi! Zavše podišiel k okienku a opýtal sa, či nič nepotrebuje. Keďže cesta bola miestami podmytá, pravidelne ju chodieval dopredu kontrolovať, aby mohli včas obísť prípadnú prekážku. Keď sa raz vzdialil, ozvala sa grófká Alžbeta.

– Veľmi milý mladík.

– Uhm.

– A šikovný! Taký sa v živote nestratí... – rozplývala sa.

– Uhm, – prikývla opäť Elenka.

– Čo si tak ticho, dcérka? Bolí ťa niečo? Hádám si si len neublížila!

– Ach, tetuška, nechápem, čo je to dnes so mnou. Úplne som zmeravela, keď som mala vyskočiť. Vidíte, ešte stále sa trasiem, keď si na to spomeniem, – ukázala na končeky prstov. – A pritom, veď viete, že nie som žiadna trasorítka. Keby nie baróna, tak neviem, myslím, že by som nikdy neskočila! – do očí sa jej natisli slzy.

– Nemysli už na to, dcérka, – objala ju. – Upokoj sa. Barón sa o chvíľu vráti, nebudeme mu pridávať starosti.

– Máte pravdu, tetuška, – prikývla dievčina. – Ale ako sa mu odvdáčíme? – opýtala sa trochu veselšie Elenka a osušila si oči, aby nič nespoznal.

– Nevie, nič vhodné mi nenapadá, – pokrútila grófká hlavou.

– A čo keby... ste ho, drahá tetuška, pozvali na narodeniny?

Alžbeta sa zamyslela a skúmavo pozrela na neter. – To je dobrý nápad, – súhlasila.

Ostatná cesta ubehla pokojne. Do Prešporka prišli za tmy. Keď sa barón Félix lúčil s dámami, Alžbeta ho pozvala na malú oslavu narodenín, ktorá mala byť o mesiac. S radosťou prijal pozvanie a prisľúbil, že príde.

Večer

Chodbami paláca sa niesol dupot služobníctva a miešal sa s tlmenými hlasmi grófkы Alžbety a jej netere. Elenka nechcela ani večerať, taká bola unavená. Napriek tomu jej teta nechala zaniest teplú polievku. Kým Alžbeta vošla do svojich izieb, dozvedela sa od slúžky, že gróf bol celé popoludnie i večer doma a nedočkavo ich vyzeral. Tušila, že bude mrzutý. Pridala do kroku v nádeji, že sa stihne preobliecť a upraviť, kým sa stretnú. Keď už stála pred dverami, otvorila sa grófova pracovňa.

– Dobrý večer, Alžbeta.

– Dobrý večer, Gabriel, – otočila sa k nemu.

– Prepánajána, čo sa vám stalo? – podivil sa. – Vyzeráte strašne.

– Viem, viem, chcela som sa najprv preobliecť a učesať a až potom vás navštíviť. A všetko vám rozpovedať, – priznala zahanbene. Gróf podišiel až k nej.

– Hádam vás len neprepadli zbojníci?! Nemali ste nikam chodiť! Vidíte, zasa došlo na moje slová.

– Nie, nie, Gabriel, nikto nás neprepadol, – grófkа mu krátko opísala búrku, čo ich zastihla. Nevynechala ani pomoc mladého poručíka Šarkana.

Gróf si všetko vypočul so zamračenou tvárou.

– No i tak vám tam nebolo treba chodiť a ešte so sebou ťahať Elenku! Čo keby sa vám bolo niečo stalo?

– Šlo o nešťastnú náhodu. Navyše sme boli pod ochranou Panny Márie. Veď viete, drahý, že sa po Na-

nebovstúpení chodievam každý rok pomodlíť k Sedembolestnej panne do Šaštína, lebo sa tam dejú zázraky. To miesto je naozaj zázračné. Verte! – tvrdila Alžbeta rozhodne. – Odkedy pred takmer dvesto rokmi Panna Mária vyslyšala prosby nešťastnej grófkky Angeliky Bakičovej, ktorú trápil zlý manžel, gróf Imrich Czobor, a preto z vďačnosti nechala vyhotoviť krásnu drevenú sošku, dejú sa tam rôzne dobrodenia. Aj sám Imrich Esterházy, ostrihomský arcibiskup a prímás uznal sošku za zázračnú a dovolil...

– Dobre, dobre, poznám ten príbeh, ale ozaj nechápem, čo vás tam stále tak ťahá! Za čo tam práve vy, drahá Alžbeta, chodievate tolko prosiť? Veď máte všetko! Najmä dobrého manžela! Nebyť mňa, tak ktovie, kde by ste dnes boli!? Či sa mýlim?

– Nie, nemýlite, naozaj som vám vďačná za veľa, Gabriel, ale...

– Žiadne ale! Chodte sa konečne umyť a prezliecť, nech tu nepobehujete takto nedôstojne! Robíte mi hanbu, mne, váženému radcovi Uhorskej komory! Ešteže už je tma, hádam vás v meste nikto nezbadal, – zhnusene pozrel na jej špinavé a pokrčené šaty. – Naša dcéra na vás celý večer čaká, tak sa upravte, nech sa nerozplače.

Prikývla a kým odišla, šepky dodal:

– Možno vás dnes ešte navštívim... Veď viete, ako stále túžim po synovi.

Grófke Elenke horeli líca. Pripisovala to horúčke z cesty, ale čo ak to mal na svedomí fešný barón? Zahнала tú myšlienku a zasa sa k nej vracala. Otvorila okno a pozrela na oblohu. Ovanul ju nočný vzduch a hneď sa jej zazdalo, že je to prievan, aký robil barónov Sivko klusajúci povedľa kočiara. Félix sa na ňu s úsmevom pozrel.

Ubehlo pár minút, kým sa Elenkina myseľ vrátila z výletu a spomenula si na narodeniny tety Alžbety. Srdce

jej zaplesalo radosťou. Nevedela, čo sa to s ňou deje, ale bolo to príjemné. Usmiala sa. Ten hrozný deň, ktorý zázrakom prežila, ju nútil usmievať sa! Aké bláznivé!

Trojročná Leopoldína Gabriela bola vytúženým a vymodleným dieťaťom. Manželstvo jej rodičov bolo dlhých šesť rokov bezdetné, kým sa im nepošťastilo krásne, ale chorľavé dievčatko, ktoré si Boh po pár mesiacoch života povolal k sebe. O ďalšie tri roky prišla na svet Leopoldínka. Gróf dcéru miloval, no netajil sa túžbou po synovi. Dieťaťu nechýbalo nič, ale najspokojnejšie bolo v matkinom náručí.

– Už sa vás nevedela dočkať, pani grófka. Celý deň bola nepokojná, ani poriadne nejedla, – hlásila pestúnka.

Hoci mala pestúnku, grófka s ňou trávievala veľa času. – Mamička už je späť, anjelik. Bola by som prišla skôr, nebyť búrky, – vysvetľovala Alžbeta dcérke a vzala si ju do lona.

Dieťa veľmi nechápalo, ale nechalo si o tom rozprávať. Grófka jej dokola vravela o búrke, vystrašených koníkoch i veľkej vode, ktorá ju zdržala. Nakoniec sa Leopoldínka nechala uložiť do postielky a pri tíšivom hlase matky zaspala. Alžbeta sa ešte dlho dívala na jej nevinnú tvár, kým opustila jej izbu.

Vedela, že Gabriel čoskoro príde. Nikdy nič nevravel len tak. Prezliekla sa do nočnej košielky, ktorú jej daroval, a posadila sa k toaletnému stolíku, aby si rozpustila a rozčesala zmoknuté tmavé vlasy.

Alžbeta Balassová bola vernou manželkou. Vážila si grófa, zvykla si na neho, svojím spôsobom ho aj mala rada, ale nemilovala ho. Vzala si ho, lebo nevidela inú možnosť. Vtedy...

Vtedy, pred dvanástimi rokmi, keď ešte bola mladá. Malú, tichú svadbu mali hneď ako prestala smútiť za milovaným bratom. Gabriel, v tom čase už vyhľadáva-

ný a skúsený advokát, jej vytrvalo nadbiehal a núkal ochranu. Čo mohla iné urobiť? Ostali s Elenkou samy. Grófa Antona Amricha, jej drahého brata a Elenkinho otca, ktorý bol stelesnená dobrotá, a jeho druha a priateľa grófa Krištofa Markovitsa obvinili z velezrady. Z paktovania s Turkom! Vraj ich vojenská hliadka prichytila priamo pri čine. Horúce uhorské hlavy sa začali brániť a údajne chceli zbabelo ujsť pred spravodlivosťou. Strhla sa bitka. Proti hliadke, ktorá bola v početnej prevahe, nemali šancu. Antona zabili hneď a Krištof skončil ťažko ranený v akomsi vojenskom lazarete, kde o dva dni zomrel, bez toho, aby aspoň napísal či inak dal o sebe vedieť. Alžbeta bezradne prijala, čo jej povedali a čo potvrdzovali úradné spisy. Navyše sa celá vec udiala ďaleko od Prešporka, kdesi na južných hraniciach s Osmanskou ríšou. Nikdy sa presne nedozvedela, čo sa vtedy vlastne stalo. Majetky šľachticov ihneď prepadli korune a na ich rodiny padla hanba. Milovaní muži boli mŕtvi a spolu s nimi zomrela i jej nádej na manželstvo s drahým Krištofom. Gróf Markovits opätoval Alžbetine nežné city a jeho najlepší priateľ Anton z nich mal úprimnú radosť. Zalúbenci sa chceli zasnúbiť, hneď po jeho návrate z tej osudnej cesty.

Gabriel Balassa, vtedy švárny mladík, sa do grófkky zahľadel na prvý pohľad a nadbiehal jej už pred tou tragédiou. A neprestal ani po nej. Alžbeta bola presvedčená, že nevedel o jej citoch k mŕtvemu grófovi. A ak vedel, nikdy ich taktne nespomenul. Bol trpezlivý a ohladuplný k jej smútku za bratom. Sám prežil v mladosti trápenie, bol stále milý a pozorný, nuž nakoniec prijala jeho dvorenie. Antona ani Krištofa viac nebolo a ak chcela chrániť Elenku a zabezpečiť jej živobytie, potrebovala manžela. Malá Elenka Amrichová už bola polosirotou, lebo jej matka zomrela na horúčku krátko po pôrode. A Gabriel sa nebránil myšlienke prichýliť do rodiny aj malú sirotu.

Alžbeta možno len túžila po pokojnom jednoduchom živote, možno sa zľakla ťažkostí, čo by ich čakali, možno... Vlastne už sama nevedela.

Komorský radca sedel v pracovni, keď prišiel sluha a priniesol mu pohár vína.

– Ďakujem, Andrej. Na raňajky nech príde aj náš hosť. A načas! Predstavím ho grófkam.

– Áno, pán gróf.

– Mimo chodom, čo teraz robí?

– Ubytoval sa a zaspal. Jeho hlasné chrápanie sa ozývalo až na chodbu, ani som nemusel načúvať.

Gróf sa uškrnul. – Dobré, aj naďalej ho stráž. Potom zájdi do Podhradia. Vyhladaj... veď vieš koho, musím s ním hovoriť!

Komorník prikývol.

– Čo najskôr, rozumieš? A na zajtra mi pobaľ pár vecí, cestujem.

– Idete do Viedne? – odvážil sa sluha na otázku.

– Aby som vedel, pán gróf, aké šatstvo vám mám načystať, – dodal rýchlo.

– Nie, chystám sa navštíviť zopár priateľov.

– Rozumiem, pane, – prikývol sluha a vzdialil sa.

Čerta rozumieš! Pomyslel si gróf a načiahol sa po víne. Vychutnal si každý chladný dúšok. Mal za sebou dlhý deň a konečne si mohol vyzliecť dolomán. Prehodil ho nedbalo cez kreslo. Vedel, že ráno bude vyčistený čakať v spálni. Nálada sa mu zlepšovala. Brnkol prstom po kresle a viac sa nezdržoval. O chvíľu vstúpil do manželkinej spálne.

Ležala v posteli, ale nespala. Čakala ho. Gabriel si vyzul vysoké čižmy, zhodil nohavice a v košeli si priľahol k nej.

– Leopoldínka ihneď zaspala, – nadhodila prívetivo.

– To je dobré. Nech si pospí, kým je bez starostí.

– Vravíte to, akoby ste nejaké mali, Gabriel.

– Vždy mám starosti. Muž ako ja nemôže byť bez starostí. Ale tomu vy nemôžete rozumieť. Ste len žena.

– Samozrejme, – odvetila trocha podráždene.

– Samozrejme, – potvrdil. – Mimochodom, nestihol som vám povedať, že máme hosta.

– Akého hosta? – podivila sa Alžbeta.

– Gróf Ludovít Király, mladý uhorský šľachtic, ktorý dnes prišiel do Prešporka. Bude u nás bývať. Nikoho tu nepozná.

– Načo prišiel? Kto to je? Jeho meno mi nič nevraví.

– Jednoducho prišiel. Je to môj známy a o iné sa starať nemusíte. Ráno vás zoznámim. Potom odchádzam na cestu a chcem, aby ste mu i s Elenkou vychádzali vo všetkom v ústrety.

– Kam zasa idete, Gabriel? Večne kamsi chodíte...

– Moja milá Alžbeta, muž v mojom postavení nemôže predsa vysedávať doma pri manželke, – pozrel jej rovno do očí, – nech by bola akokoľvek krásna, – polichotil jej a vystrel k nej ruku. – Podďte bližšie...

Alžbeta sa k nemu poslušne pritiahla. – Ale do oslavy narodenín sa vrátite? – spýtala sa medzi prvými bozkami.

– Prinesiem vám niečo pekné, ale už mlčte, drahá, a radšej mi dajte dediča. – Zovrel ju v náručí a bozkami umlčal ďalšie otázky.

U grófa Pálffyho

Keď Félixovi poranili rameno, rana sa zle a dlho hojila. Veliteľ ho poslal na dovolenku. Mal sa doma zotaviť a vrátiť sa k vojsku. O to viac ho prekvapilo, keď mu posol priniesol list od jedného z najvýznamnejších šľachticov a vojvodcov Uhorska – od župana Prešporskej stolice, hlavného kapitána prešporského Hradu, poľného maršala, krajinského sudcu a chorvátskeho bána v jednej osobe – od samotného grófa Jána Bernarda Pálffyho. Keď si Félix prečítal list, ostal prekvapený ešte viac. Mal sa vo všetkej diskretnosti čo najskôr hlásiť v jeho paláci v Prešporku a ubytovať sa v Podhradí v hostinci U čierneho medveďa. Mladý poručík neváhal a šiel.

Po stranách prešporského hradného kopca sa tiahli budovy Podhradia, ani by ho chceli zovrieť v náručí. Kedysi ho tvorilo pár domov, neskôr osady, čo sa postupom času rozrástli a získali mestské práva, ktoré v 15. storočí potvrdil aj kráľ Žigmund. Mali svojho richtára i prisázaných a patrili kráľovi, ktorý ich spravovanie prenechal grófovi Pálffymu. Južná časť Podhradia medzi hradným kopcom a Dunajom sa nazývala Zuckermannlom. Vlastné Podhradie sa tiahlo po východnej strane kopca až po mestskú priekopu. Aj na severnej strane bolo pár budov, medzi ktorými vynikal veľkolepý palác grófa Pálffyho, obklopený rozprávkovou záhradou.

V hostinci U čierneho medveďa, v srdci Zuckerman-
dľu, priamo oproti kostolu sv. Trojice radi posedávali
rybári, lodníci, hrnčiari, obchodníci, kamenári, tova-
riši a všakovakí remeselníci, ktorí sa po práci prišli
osviežiť, vypočuť nové zvesti od ľudí na cestách či
porozprávať sa s priateľmi. Častými hosťami tu bývali
i služobníci a úradníci z Hradu, rovnako ako hradní
vojaci, ktorým bolo víno v čase voľna najlepšou kra-
tochvíľou. Pod maskou slušných ľudí sem občas zavítali
i zbehovia alebo podvodníci a zbojníci, ktorí v blízkosti
korunovačného mesta hľadali vhodnú korisť.

Barón Félix sa ubytoval neskoro v noci v jednej
z podkrovných izieb a kým zaspal, myšlienky mu strieda-
davo preskakovali od Pálffyho k boľavému ramenu,
ktoré si v búrke presilil, a k Elenke. Hlavne k Elenke.
Nemohol ju dostať z hlavy.

Keď ráno vstal a vyšiel von, zbadal na nároží veľkú
medvediu hlavu vytesanú z kameňa. Upútala jeho po-
hľad rovnako, ako lákala všetky deti z okolia. Uzanlivo
pokýval hlavou nad šikovnou prácou umelca. Predo-
šlého dňa ju pre tmú vôbec nezbadal. Nevidel ani hrdý
Hrad vypínajúci sa na kopci, mesto Prešporok ukryté
za mohutnými hradbami, ani tône pri Dunaji či uličky
a zákutia, ktoré sa mu zrazu odkrývali. Koľko len po-
skytovali možností na príjemné prechádzky! Najradšej
by sa hneď začal nimi potulovať, ale povinnosť kázala
inak. Vyšnurovaný v uniforme husárskeho poručíka
sa na Sivkovi vydal k Pálffyho palácu. Nad bránou ho
vítala soška Panny Márie s Ježiškom v náručí. Každým
krokom mu bolo jasnejšie, že majitelia paláca sú veľmi
zámožní aristokrati.

Jeden z predkov grófa Pálffyho, župan Prešporskej
stolice – gróf Pavol Pálffy, nechal vybudovať toto hono-
sné sídlo počas prestavby prešporského Hradu v minu-
lom storočí. Na oboch stavbách tak pracovali tí najlepší

architekti a stavitelia kráľovstva. Veľká terasovitá záhrada s množstvom kvetových záhonov, vzácnych i cudzo-krajných drevín brala návštevníkom dych, ale nádhera vo vnútri paláca ho vyrážala. Hrdé budovy okolo troch priestranných nádvorí poskytovali všetko pre telo i dušu – od hostovských izieb, salónov, spální a kúpeľní, cez kaplnku až po veľké siene na bály a slávnosti. V menej honosných častiach mali izby pisári, úradníci a služobníctvo. Podlahy boli vykladané mozaikami a steny prekrásne vymalované alegorickými obrazcami. Množstvo sôch, zrkadiel, váz a vôbec celá výzdoba pôsobili ohromujúco i na človeka zvyknutého na prepych. Aj sám uhorský miestodržiteľ, vojvoda František Štefan Lotrinský, býval v paláci pod Hradom zakaždým, keď prišiel na dlhší čas do Prešporka. Vždy obýval najkrajšiu z izieb s výhľadom do prekrásnej záhrady.

Félix si pripadal zrazu malý a nepodstatný, keď kráčal dlhou chodbou. Sluha ho voviedol do nevelkej predsieni, kde už čakali prosebníci a sťažovatelia. Krajinský sudca práve prijímal. Starostlivo každého vypočul a rozhodol. Félix pozdravil orodovníkov a posadil sa vedľa akéhosi mladíka. Letmo sa rozhliadol. Strohý prísny chlap, čo sedel oproti nemu, nemihol ani brvou. Iný muž odkýval na pozdrav, zamrvil sa na stoličke a začal si nervózne klopať nohou. Mladá dáma vedľa neho mu pozrela do očí, a keď sa ich pohľady stretli, očervenela. Postaršia šľachtičná, očividne navlečená do svojich najhorších a najúbohejších šiat, sa naňho milo usmiala.

– Nie ste tunajší, všakže, mladý pán? – mala vysoký rušivý hlas.

– Nie som, uhádli ste... – usmial sa.

– Ja vždy uhádnem! – rozosmiala sa pisklavo prv než stihol pokračovať. – Som grófka Röslerová. – Natiahla k nemu vráskavú ruku, ale kým sa k nej stihol ukloniť, už ňou aj mávla a stiahla ju späť. – Viete, ja som tu v is-

tej chúlостivej záležitosti. Veľmi chúlостivej... – Hoci sa na nič nepýtal, pokračovala a jemne ubrala na hlasitosť. – Umrel mi manžel.

– To mi je lúto...

– Ale to vám nemusí byť, je to už päť rokov a bol to nehodný človek. – Jej hlas znova naberal na intenzite. Odmeraný chlap pretočil očami. – Zanechal mi samé dlhy! A práve preto idem znova prosiť jeho milosť krajinského sudcu, aby mi aspoň nejakú časť odpustili, nakoľko sa tak nestalo mojou vinou!

Félix zdvorilo a súcitne pokýval hlavou.

– Nuž, viete, som sama žena, nemám už nikoho! Ani deti, čo by sa o mňa postarali, umreli mi všetky, chúdence... – dramaticky vzlykla. – Veď ja nemám už pomaly ani z čoho žiť! – rozhodila rukami.

– Nechcete si to nechať až pre sudcu? – zamrmlal chlap znechutene.

Žena naňho vrhla kyslý pohľad. – No dovoľte! Starajte sa o seba! – odvrátila sa a upriamila svoju pozornosť znova na Félixu. – A s čím ste tu vy, mladý muž?

– Ehm, prepáčte, prišiel som... – zvažoval, ako sa rýchlo vykrúti, keď vyšiel sluha a všetkým oznámil, že jeho milosť krajinský sudca očakáva poručíka Šarkana.

Nepříjemný chlap, ktorý bol práve na rade, nahnevane vstal. Grófká Röslerová sa škodoradostne usmiala.

– Prepáčte, – ospravedlnil sa Félix a vošiel za sluhom.

– Isto je to dáky významný šľachtic, – pokračovala grófká. – Aký bol zdvorilý, všimli ste si? – nadhodila spoločnosti, ale nikto sa nemal k odpovedi. – Ach, škoda reči! – povzdychla si a uprela zrak na bielučkú sochu antickej bohyně spravodlivosti Justície, ktorá stála vedľa dverí. V jednej ruke mala váhy a v druhej meč. Grófká chcela už-už niečo podotknúť, keď do predsiene doľahol mocný rozhnevaný hlas krajinského sudcu.

– Neprerušujte ma, poručík! – Pálffyho slovám porozumeli všetci bez väčšej námahy. – Poručík Šarkan, od tejto chvíle ste až do odvolania suspendovaný! – Niekoľko ďalších rýchlych viet dobre nepočuli, ale pochytili pár nesúvislých častí: – ... veľké sklamanie... sám barón Dessewffy... hanba cisárskej armády ... husári... trest...

Grófku ovládlo príjemné vzrušenie. Dychtivo zízala na dvere. O malú chvíľu sa konečne roztvorili a zronený poručík so zvesenou hlavou rýchlo odkráčal preč.

– No toto! Ani nepozdravil ten nevychovanec! – krútila hlavou pobúrená grófka Röslerová. – Videli ste už niekedy niečo také drzé? – divila sa.

Opäť jej nik z prítomných neodpovedal.

– Hrom do toho! – mrmlal si udivene popod nos Félix, keď sa strmou uličkou pomaly vracal k hostincu a Sivka viedol za sebou.

– Čo vám včely uleteli? – zavolať naňho zvedavý hostinský, len čo ho zbadal vo dverách.

– Ech, škoda reči! Radšej mi dones niečo napiť, ale poriadne! – odvetil, sadol si k stolu pod okno a zamyslene pozrel von. Videl odtiaľ na cestu a to mu vyhovovalo.

– Tu to máte, pán barón. Najlepšie víno, aké mám v pivnici! – usmieval sa bacuľatý chlapík a už mu nalieval.

– No len aby, hrom do toho!

– Prinesiem vám ešte niečo? – núkal krčmár.

– Nie.

– Ako si želáte, pán barón, – uklonil sa hostinský čo najúctivejšie, aby si nerozhneval cenného hosta.

Félix si odpil z vína. Ozaj mu zachutilo. Aspoň, že víno majú dobré, pomyslel si. Ale čo povie slečna Elenka, keď sa dozvie o jeho hanbe? Zavzdychal.

Rukavičky

Na záhradnej hojdačke sedeli dve mladé slečny a veselo štebotali o všetkom možnom i nemožnom. Keďže bol príjemný letný deň, postupne prebrali novinky v meste, Elenkinu strastiplnú cestu zo Šaštína, jej strach i odvážneho baróna Félixu.

Grófka Terézia Draškovičová z Trakočšanu bola o čosi mladšia než Elenka, ale i tak si výborne rozumeli a boli si blízke. Nedalo sa povedať, ktorá z nich je krajšia. Terkiné svetlohnedé vlasy ladili s jej bielunkou pokožkou a očami modrými ako vody jazera pri Trakoščane, ktoré ona sama nikdy nevidela. Od detstva počúvala o jeho pokojnej hladine, o starom hrade, ktorý sa nad ním vypína, a o krásnych pokojných časoch, keď sa nikto nebál tureckých nájazdov a nemusel pred nimi utekať. Terkin otec bol veľmi mladý, keď musel opustiť rodné Chorvátsko. Potom stretol Máriu Annu Pálffyovú z Prešporka, jednu z dcér grófa Pálffyho, a usadil sa tu.

Poobedné slnko príjemne vyhrievalo celý dvor. Slečny popíjali ríbezľovú šťavu, veselo sa hojdali a spoločne odrážali nôžkami, až kým grófka Terka s vážnym hlasom nezastavila hojdačku.

– Nemyslím si, že je to rozumné, Elenka.

– Rozumné-nerozumné, čo by sa nám mohlo stať?

– Čo ak stretneme nejakého zbeha? A nevrav mi, že si ešte nepočula nič o tej zlodejskej bande, čo vyčíňa za hradbami.

– Počula, – priznala. – Ale počula som aj, ako strýko tvrdí, že to bude len zopár hladných Židov ako vždy. Nemyslím si, že by boli až takí strašní, navyše – my predsa nič neprevážame ani nemáme nič, čo by nám mohli ukradnúť. Veď uvažuj! Nepôjdeme ďaleko a ide-me predsa za bieleho dňa! Kto by si na nás trúfol? – tvrdohlavo namietala Elenka.

– No, kto? Kto! Samozrejme, že nikto... na dve osamelé ženy bez sprievodu si ozaj nikto netrúfne! – riekla ironicky Terka. – Tak si aspoň vezmime kočiar a sluhu.

– Veď vieš, že nechcem, aby niekto vedel, že sme tam šli!

– Nezabúdaj, drahá Elenka, že je to za mestskými hradbami, – zúfala si. – Nechápem, prečo nemôžeš kúpiť tie obyčajné od majstra rukavičkára! Čo je na nich zlé?

– Práve si to povedala! Sú obyčajné a nie sú také pekné! – rozhorčene dupla Elenka a zastavila hojdačku. – Keby si videla tie, ktoré mi ponúkal ten starý Žid, nevravela by si tak. Ech, škoda, že som vtedy nemala pri sebe dosť peňazí. Terka, prosím ťa, ja ich musím zohnať! Uvidíš, aká v nich tetuška bude nádherná. Je ku mne taká dobrá. Veľmi, veľmi sa jej chcem za všetko odvdáčiť. Ona by si ich sama nikdy nekúpila. Prosím, poď, pôjdeme, nech sme čo najskôr späť. Prosím... – prosíkala Elenka a natrčila k Terke zopäté ruky.

– Ja neviem, – vzdychla si bezradne. – Ešte sú aj drahé. Nerozmyslíš si to? Kúpime iné.

– Terézia Draškovičová z Trakoščanu! Si moja najlepšia priateľka, ale ak hneď a zaraz nepôjdeš so mnou, just ta pôjdem sama a na teba sa už nikdy ani nepozriem! – pritvrdila Elenka. V duchu sa zahanbila za ten výhražný tón, ale Podhradie musela navštíviť stoj čo stoj! Vstala z hojdačky, vzala si slnečník, taštičku s peniazmi všuchla do skrytého vrečka v sukni a tvr-

dohlavo vyrazila k bráne. Jej priateľka ju neochotne nasledovala.

– Prečo sa ja dám vždy nahovoriť na každé tvoje bláznovstvo? – zašomrala odovzdané.

Elenka Amrichová sa neubránila víťaznému úsmevu a šťastne dodala: – Lebo si moja najlepšia priateľka! A preto ťa zbožňujem... – Obe kamarátky sa schuti rozosmiali.

Svieži dievčenský smiech, ktorý sa oknami niesol z nádvoría, prebudil grófa Ľudovíta. Ospalo si pretrel oči a zívól. Ledva sa posadil. Nepamätal si, ako a kedy sa dostal do postele, iba na bozky akejsi prítulnej slečny z jedného z hanebných podnikov na predmestí. Slastne sa usmial a pretiahol si telo. Voňavé periny ho utvrdili v tom, že keď zazvoní, splnia mu každé prianie. Ľudovítové myšlienky opäť prerušili dievčenské hlasy, ale teraz sa škriepili. Vstal a chvíľu hľadal rovnováhu. Hlavu mal ťažkú a v ústach sucho. Podišiel k oknu a naskytol sa mu utešený pohľad na dve priateľky. Jedna sladšia ako druhá. Grófica Draškovičová bola krásna, ale hneďoká neter grófa Balassu sa mu páčila o čosi viac práve tým, že sa mu vyhýbala. Slušná k nemu bola, to áno, ale to sa mu málilo. Nevšímala si ho a tým ho priťahovala. Každý deň na ňu tajne hľadel z okna, keď sa prechádzala po dvore, či čítala knižku na hojdačke alebo v altánku. Hnevalo ho, že bola milá aj k tomu poslednému sluhovi, zatiaľ čo jeho len odmerane prehliadala.

Gróf chcel počuť, o čom sa dievčence bavia. Rýchlo sa obliekol a zbehol na nádvorie. Prebehoval od stúpa ku stúpu a vždy sa za ne skryl, aby ho nezazreli. Nerozumel, o čom hovoria, ale pochopil, že sa kamsi chystajú. Oprel sa o sochu mramorovej Atény pri bráne a čakal na ne.

– Dobrý deň, grófica Elenka, vitajte, grófica Terka, – uklonil sa im s čo najmilším úsmevom. – Kamže ste sa vybrali takto samy? – vyzvedal.

– Na prechádzku, – odvetila mu Elenka chladne bez toho, aby sa zdržovali.

Ludovít im galantne pridržel bránu. S bledožltými slnečníkmi vyzerali tak chutne a nevinne. Najradšej by bol šiel s nimi, ale hlad mu už skrúcal žalúdok. Zájde rovno do kuchyne a popreháňa trocha slúžky. Isto sa preňho nájde niečo z obeda a možno i čosi viac...

– Ešte sa díva? – spýtala sa Terka, keď sa vzdialili.

– Už nie, – vydýchla si Elenka. – Naháňa mi strach. Stále ho mám za päťami. Hneď ako sa strýko vráti, požiadam, nech ho pošle preč.

– Je celkom pekný, – podotkla Terka. – Možno sa mu páčiš.

– Ale on mne ani zamak!

– A Félix? Ani ten sa ti nepáči? – vyzvedala ešte.

– Terka, čo sú to za otázky? Nikto sa mi nepáči! Radšej už poďme, kým sa tá banda lupičov zobudí, – zažartovala.

Dievčatá sa chytili popod paže a so smiechom vyrazili z mesta.

U čierneho medveďa bolo živo. Félix si zvykol sedávať pri okne a ľudia si zvykli na neho. Pomaly sa aj on stal súčasťou Podhradia. Krčmár kmital ako každý deň a roznášal voňavé dobroty a víno. Pocestní si podávali kľučku, aby si oddýchli a najedli sa. Často sem chodili vojaci z hradnej posádky, delostrelci i strážcovia korunovačných klenotov. Niektorí dôstojníci mali v Podhradí domy, ostatní bývali v kasárňach. Do hostinca chodievali radi, jednak zapíť službu a jednak kvôli novinkám. Mnohí neboli tunajší a obchodníci, čo denne prichádzali, nosili zvesti z ďalekých krajov.

Pri jednom stole hrali vojaci karty a hlučne sa bavili. Zdalo sa, že sa pohádajú. Jeden čoraz hlasnejšie prekrikoval druhého, až napokon traja vstali a začali do seba strkať.

– Prestaňte, somári! Kto to má večne počúvať? – Najväčší a najhrozivejší zo všetkých vojakov tresol pästou do stola, ktorý zavrzgal. Vlasy mal nepekné hnedo-ryšavé a tvár zarastenú až po oči rovnakou ryšavou bradou.

Chlapi ihneď stíchli, s nevôľou si sadli a hrali ďalej.

– Ešte vám prinesiem vína, pán barón? – oslovil Félixa krčmár, keď okolo neho niesol voňavý pečený bôčik inému hostovi.

– Hrom do toho! Radšej mi tiež prines poriadny kus z toho voňavého prasiatka! – odvetil lačne. – Á... počuj, krčmár, ktože to je? Ešte som ho tu nevidel, – ukázal na ryšavého vojaka.

– Tamten oplan? – krčmár pozrel k stolu vojakov. – To je Rudy, – šepky dodal. – Ryšavec Rudy, ale pozor, tú prezývku nemá rád.

Félix nahodil nechápavý výraz.

– Volá sa Rüdiger Spitz. Je zástupcom rakúskeho veliteľa strážcov koruny. Je to grázal a špinavec. Keď je nablízku, treba sa mať na pozore a mešec pri tele! Trpím ho tu len zato, že dobre platí. A keď je so svojimi chlapmi, vie si medzi nimi udržať poriadok. Nik mu však nesmie protirečiť. Vidíte tých dvoch? – ukázal na ďalších vojakov za Rudyho chrptom.

Zvedavý host prikývol.

– Hans a Ernst, sú to jeho poskokovia. Neštítia sa ničoho, – vysvetľoval krčmár.

– Strážcovia koruny vravíš? Čo sú zač?

– Stovka mrchavých vojakov, čo stráži korunovačné klenoty Uhorska, – ukázal dohora smerom k hradu. – Sú ukryté na hrade, tam vo veži. Polovica tých darmožráčov sú naši, Uhri, a polovica Rakúšania.

– Ty asi nemáš vojakov v láske, že? – usmial sa barón.

– Pán barón, keď nie je vojna, tak sa tá banda nudí! – vzdychol. – Odkedy som na svete, a to je už nejaký ten rok, za väčšinu rabovačiek, krádeží a bitiek tu u nás boli zodpovední vojaci a ani richtár si s nimi nevedel

rady. Dám krk na to, že aj títo chystajú nejakú lotrovinu, – zažmurkal krčmár a ponáhlal sa so stehnom ďalej.

Vojaci skutočne čosi pri kartách riešili. Vždy, keď prehovoril Ryšavec Rudy, stíchli a prikyvovali. Vypili zopár džbánov piva, zjedli tácku pečených kurčiat, päť prepelíc a pol prasaťa. S plnými bruchami sa postupne vytratil. Medzi poslednými odišli i Rudy s Hansom.

Félix si pochutil na bravčovine a nenápadne sa pobral za nimi.

Elenka s Terkou zatiaľ vyšli z mesta tmavou Vydrickou bránou a pobrali sa k Podhradiu. Nebolo ďaleko, ale bolo pre ne neznáme. S prvými domami sa zjavili prví obchodníci, ktorí im núkali svoj tovar. Dlhovlasí bradatí Židia, ktorí od nepamäti mali zakázané bývať v meste, rybári, Cigáni i pár pochybných orientálcov sa im snažilo predať aj vlastný nos medzi očami.

Terka sa tesnejšie primkla k Elenke a šepla: – Kde to má byť? Nepáči sa mi to tu.

– Tamto niekde by malo, – ukázala neurčito pred seba a dievčence pridali do kroku. Zopár malých detí im chvíľu radostne bežalo po boku a niekoľko žobrákov k nim vystieralo hladné ruky. Nakoniec našli malinký zastrčený obchodík starého Žida Eisacka.

– Tu je to! – zvolala potešene Elenka a pridala do kroku.

Starec si ju pamätal. Veď ako by mohol zabudnúť na krásnu grófkú, ktorej tolko núkal svoj vyberaný tovar, až ju celkom presvedčil? Presvedčil ju tak dokonale, že u rukavičkára v meste nakoniec nič nekúpila a tvrdohlavo sa vybrala nakupovať do Podhradia. Obchodník sa potešene usmieval a pozýval ich do krámu. Mädlil si dlane a zároveň sa im úctivo klaňal. Vo vzduchu cítil výhodný obchod a nemienil si ho nechať ujstť.

– Vitajte, milostivé slečinky, vitajte! Čím vám poslúžim?

– Prišli sme po tie rukavičky... tie, čo ste mi ukazovali v meste! Máte ich ešte? – vysvetľovala grófka a pohľadom rýchlo behala po vystavenom tovare. Neverila vlastným očiam, čo všetko sa dalo napchať do toho malého priestoru.

V obchodíku bolo všetko – od nepotrebných zbytočností cez strieborné svietniky, hodinky, potreby do kuchyne, tanier, misky, príbory, knižky, ozdobné kazety, klobúčiky, slnečníky, kabáty, vankúšiky, uteráky, výšivky až po zlaté šperky a zbrane.

– Ale samozrejme. Hneď to bude. – Otočil sa a zakrátko už dievčatám ukazoval drevenú truhličku, v ktorej bolo niekoľko párov tých najkrajších rukavičiek, aké kedy videli. Žid ich opatrne povykľadal von. Boli z najjemnejšej kože, ozdobené prámikmi a čipkami. Niektoré boli vykladané drahými kamienkami, iné mali kožušinový lem. Ale Elenkine oči videli len jedny, ktoré boli potiahnuté tmavým zamatom so zlatými prámikmi v dvoch radoch a podšité kožušinou z kuny.

– Tieto chcem! – ukázala na ne.

– Hm, dobrá... dobrá voľba! Tá najlepšia, ale... – kýval hlavou spokojný Žid.

– Ale? – Elenka ustrnula.

– Zároveň najdrahšia, – bokom na ňu pozrel, akoby zapochyboval o jej solventnosti.

– Koľko stoja?

– Päť zlatých, – uškrnul sa kupec. – Samozrejme, aj s touto módnou kazetou, – rýchlo jednu odkiaľsi vytiahol. – Je z ebenového dreva. Pozrite len na tie ornamenty! Celé je to hodné aj osem zlatiek, no, ale pre vás, päť zlatých. – Rukou pohladil krásnu vyrezávanú kazetu a vložil do nej rukavičky. – Veď popremýšľajte, len perly sú hodné dvojnásobok! A vyšívane sú rýdzim

zlatom! Prisahám. Je to nádherná práčička, no veď uznajte! – pokračoval starec.

Elenka ako v tranze zopakovala: – Päť?

– Päť zlatých, – potvrdil a zavrel kazetu.

– Tu sú! – odrátala zlatky z mešca a podala ich Židovi. Bola s kúpou spokojná.

Obchodník jej dal kazetu, previazal stužkou a grófka si ju hrdo niesla domov.

– Nemala si sa skúsiť jednať? – spýtala sa vonku Terka. – Päť zlatých, veď za to by bola čipka na celú večernú róbu!

– Veď si počula, že sú hodné i viac, – mávla rukou. – Ale povedz, nie sú prekrásne? A aké sú len jemné! Joj, také veru u majstra rukavičkára neboli ani jedny! – hrčila sa nadšene.

– Sú krásne, sú, máš pravdu, – uznala konečne i Terka.

Dievčatá štebotali o rukavičkách a pomaly sa zberali späť. Bledé židovské tváre, ktoré im sprvu naháňali strach, ich už nelakali. Práve naopak – obe grófkky so záujmom nazerali cez okná a dvere do obchodíkov, ktoré boli také odlišné od obchodov v meste.

Na ulici panoval čulý ruch. Niektorí remeselníci pracovali priamo pred dvierkami svojich malých dielní. Tu tovariš plietol z prútia košík a tam ďalší niesol hlinené džbány. Zopár vojakov premaširovalo okolo a vytlačilo z cesty voly ťahajúce plne naložený voz. Voliar spustil jednu nadávku za druhou. Zapýrili sa a pridali do kroku. Zakrátko sa ulica pred nimi roztvorila do malého trhoviska.

– Naozaj sme prišli tadiaľto? – divila sa Terka. – Podľa mňa sme predtým cez žiaden trh nešli.

– Samozrejme, že tu bol, – tvrdila Elenka. – Ty máš taký strach, že ani nevieš, kadiaľ si šla. Tuto už bude cesta do mesta, uvidíš.